

İç Mekân Seramik Yüzey Tasarımında Ebru Sanatının Bir Yöntem Olarak Kullanımı

Anıl SÜVARİ¹, Melike ATASEVEN²

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Afyonkarahisar, Türkiye. suvarianil@gmail.com

² Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı, Afyonkarahisar, Türkiye. melike_cvk@hotmail.com

ÖZET

İç mekân tasarımında malzeme, önemli mekânsal bileşenlerden biridir. İç mekânda yapısal detaylardan estetiğe kadar mekânsal bütünlüğün sağlanması ve konsept kurgusunun oluşturulması açısından malzemenin farklı işlevleri bulunmaktadır. Seramik malzeme, iç mekânda ıslak hacimler başta olmak üzere yaşama, uyuma ve çalışma gibi birçok mekânda kullanılan malzemelerden biridir. Seramik malzemenin neme dayanıklılığı, uzun ömürlü olması ve ekonomik olması gibi işlevsel özelliklerinin yanında mekâna estetik değer katan niteliklere de sahip olduğu söylenebilir. Seramiğin yüzey tasarımı işlevsel amaçlarının ötesinde onu, mekânda bir estetik nesnesi haline dönüştürmektedir. Seramik yüzey tasarımlarında renkler ve desenler belli kısıtlara bağlı olmaksızın kullanılmaktadır. Kısıtlılıkların olmayışı ile sonsuz seçenekler arasında kalan tasarımcıların özgün kompozisyonlar oluşturma ile ilgili kaygılarını gidermek amacıyla ebru sanatının kullanımı, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın yöntemi ise tasarım temelli araştırma yöntemlerinden geliştirmeli araştırma yöntemidir. Çalışmada, ebru sanatının kendine has karakterinin seramik yüzey tasarımlarına aktarımı amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgular bölümünde ebru sanatı ürünleri oluşturulmuş ve dijital yöntemler kullanılarak seramik yüzeylere aktarılmıştır. Bu seramikler ile ilgili ebat değerlendirmeleri yapılarak iç mekânda kullanım önerileri, üç boyutlu görselleştirmelerle verilmiştir. Çalışmanın sonunda seramik yüzey tasarımında ebru sanatı ürünleri kullanımının akışkan ve kıvrımlı formların üretiminde tasarım alternatiflerini çoğalttığı, seramik yüzeylerde özgün motifler ve desenler oluşturma potansiyeli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebru, Seramik, Malzeme, İç Mimarlık

GİRİŞ

Malzeme, iç mimarlık disiplinde önemli bileşenlerden biridir. Malzeme, mekânsal bütünlüğün sağlanmasından yapısal detayların çözümüne ve mekâna estetik değer katmaya kadar çok çeşitli konuları içeren bir uzmanlık alanıdır. İç mekân tasarımında öne çıkan malzemelerden birinin seramik olduğu söylenebilir. Seramik malzeme iç mekânda zemin, tavan ve duvarlar gibi yüzey kaplamaları ve donatı tasarımlarda kullanılmaktadır. Seramik nem ve suya dayanıklılığı, kullanımda sağlam bir malzeme olması, bakım ve temizliğinin kolay olması ve ekonomik olması nedenleriyle tercih edilmektedir.

Seramik malzemede estetik kriterler malzemenin seçiminde önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. İç mekân öğeleri ile bütünlük sağlaması, kişisel tercih ve beğenileri yansıtması açısından seramik malzeme kullanıcıya ve tasarımcıya alternatif çeşitliliği sunmaktadır. Seramiğin estetik kriterini oluşturan öğelerinden biri seramiğin yüzey tasarımıdır. Yüzey tasarımı için renkler, desenler ve motiflerden oluşan sonsuz seçenekler mevcuttur. Bu nedenle seramikte özgün yüzey tasarlamanın önemli bir tasarım problemi haline dönüştüğü söylenebilir.

Buna bir çözüm önerisi olarak renk, desen ve motif ile ilişkili disiplinlerden ebru sanatının seramik yüzey tasarımına yeni açımlar getirebileceği düşünülmektedir. Ebru sanatı ürünlerinin özgün ortaya çıkış yöntemleri sonucu ürünlerin de özgün niteliklere sahip olduğu söylenebilir.

Ebru sanatı ürünlerinin karakteristik özelliği akışkan formların ve devamlılığı olan desenlerin yaratılmasıdır. Ebru sanatında motif ve doku özelliği olan tüm ürünlerde bu akışkanlığın ve devamlılık hissinin sağlandığı gözlenmektedir.

Seramik yüzeylerin oluşumunda ebru tekniği ile yapılmış desenlerin kullanımı, ebrunun karakteristik özelliklerini bünyesinde barındırırken iç mekân tasarımlarının özgün ve yaratıcı olma potansiyelini artırmaya yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada seramik yüzeylerin tasarımında bir yöntem önerisi olarak ebru sanatı ürünlerinin kullanımı amaçlanmaktadır. Bu amaçla ebru sanatına özgü desen ve motif kriterleri göz önüne alınarak seçilmiş ebru sanatı ürünlerinin bir iç mekân bileşeni olan seramik yüzeylere aktarımı sağlanmaktadır. Bu aktarım dijital teknoloji kullanımı ile sanal gerçeklik üzerinden yapılmaktadır. Çalışmanın bulguları dijital yolla oluşturulmuş seramik yüzeylerin tasarımından ve iç mekânda uygulanmasına yönelik örneklerden oluşturulmuştur. Sonuç bölümünde ise bu yöntem önerisinin bulgulara dayanarak avantajlı ve dezavantajlı yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

EBRU SANATI

En eski Türk sanatlarından biri olarak ebru gösterilmektedir. Başlangıç tarihi kesin olarak bilinmemektedir (Kaya, 2012 :54). Bazı kaynaklara göre ebru ilk kez Türkistan'daki Buhara kentinde doğmuştur. İpek yoluyla taşınıp İstanbul Üsküdar'daki Özbekler tekkesine getirilmiştir. Ebrunun Osmanlı topraklarında bir sanat haline dönüştüğü söylenebilir (Barutçugil, 2016: 9). Ebru kelimesinin abrudan geldiği düşünülmektedir. "Ab-ru" kelimesinin Farsçada isim tamlaması karşılığı "yüzsuyu" sıfat tamlaması karşılığı ise "suyüzü" anlamına gelmektedir. Ebru su yüzeyinde icra edildiği için "Ab-ru" kelimesinden geldiğini savunanlar bulunmaktadır. Ebru, ebre kelimesinden türetilmiştir. Ebre Çığataycada hare gibi, damarlı anlamına gelmektedir.

İran 'a İpek Yolu ile ulaşan bu sanat, İran'da ebri (bulutumsu, bulut gibi) olarak isimlendirilmiştir. Ebru kâğıdı üzerinde oluşan renk kümelerinin buluta benzemesi bu ismin verilmesine neden olmuştur. Anadolu'ya Türkler ile gelen sanat, "ebru" olarak anılmaktadır. Avrupalıların ebru kâğıdı için kullandığı isimler ise "Türk mermeri" ve "Türk kâğıdı"dır. Sungur (1994:55)'a göre ebru sanatının kökeni yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Yeni bakış açıları ve yeni tekniklerle zenginleşerek gelişmeye devam etmektedir. Ebru yapımında kullanılan araç ve gereçlerin başlıcaları tekne, fırça, boya ve kâğıttir. Diğer malzemeler öd, su, kıvamlaştırıcı (kitre), taraktır ve bızdır (Erdoğan, 2014: 9-17).

Ebru sanatının boyutu ve derinliği tıpkı kendi öz malzemesi olan su gibi sınırsızdır. Ebru sanatının sınırları yoktur. Her sanatçının yaptığı eserlerde kendinden bir parça bulundurduğu gözlemlenmektedir. Renk ve hayal dünyası birleşimi suya sanat eseri olarak düşmektedir. Renkler su üzerinde çeşitli kompozisyonlar oluşturmaktadır. Oluşan formlar ve motifler birbiri içinde devamlılık ve uyum oluşturmaktadır.

Oluşan biçim ve formlar, renklerin uyumu sanatçıyla ilgili bilgiler vermektedir. Bu yönüyle ebru sanatının yaratıcı form, biçim ve renk arayışlarında başarılı sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Seramik ve Ebru Sanatı İlişkisi

Seramik, bileşim şeklinde olan organik ve anorganik maddelerin pres veya alçı kalıp yöntemiyle şekillendirilerek dayanıklılık kazanması için pişirilmesidir (Arcasoy, 2020:1). Seramik geniş bir kullanım alanına sahiptir. İç mekânlarda seramik ıslak hacimlerde, aydınlatmalarda, fayanslarda, aksesuar ve donatı elemanlarında kullanılmaktadır. Seramik tasarımında malzemenin sağlamlığı ve ıslak mekanlar için dayanıklı oluşu onu iç mekânda kullanılan bir öğe haline getirmektedir. Seramik seçiminde estetiğin en önemli unsurlardan biri olduğu düşünülmektedir. Zaman içinde gelişen teknoloji ile seramik, kullanıcıların duygularını ve düşüncelerini yansıttığı estetik beğeni göstergelerinden biri haline dönüşmüştür. Bu açıdan seramik yüzey tasarımlarının önemi giderek artmıştır. Seramik

yüze tasarımları için özgün olanın arayışı çeşitli yöntemlerle devam etmektedir. Seramik yüze tasarımı, grafik tasarım ve resim gibi çeşitli disiplinlerden beslenmeyi sürdürmektedir. Bu tasarımlarda renk kullanımı ile desenlerin ve motiflerin kullanımı beklenmektedir.

Ebru sanatında renklerden ve motiflerden oluşan bir desen arayışı mevcuttur. Desenler yalnızca bir motifle ifade edilebileceği gibi birbirini izleyen desenlerle de ifade edilmektedir. Ebru sanatı ürünleri Mutluel (2014) tarafından benzeri bir daha yapılamayacak şekilde kabul edilmektedir.

Bunun nedeni, suyun üzerine aynı desenler yapılmaya çalışılsa dahi her zaman farklı sonuç ürünlerle karşılaşılması durumudur.

Suyun müdahalelere karşı kontrol edilemez oluşu ve kâğıda çıkarılan sonuç ürünün durumunu etkilemektedir. Bu açıdan ebru sanatı aynı tekniklerle kopyası oluşturulamaz bir sanat ürününe dönüşmektedir. Ebrunun bu durumu onu en özgün sanat ürünlerinden biri haline getirmektedir. Seramik yüze tasarımlarında yeni olanın ve orijinal olanın arayışında bu açıdan ebru sanatı ürünlerinin kullanılabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma için ebru sanatı örnekleri oluşturulmuştur. Bu örnekler seramik yüzeylere dijital ortamlarda yerleştirilmiştir. Yapılan seramiklerin iç mekânda dijital ortam görselleştirmeleriyle örnekleri verilmiştir. Seramiklerin ebru örnekleriyle oluşturulması için desen takibi ve tekil desenlerin birlikte kullanım kriterleri oluşturulmuştur. Buna göre seramikler 10x10 cm, 30x30 cm ve 60x60 cm standart kabul edilebilecek ebatlarda üretilmektedir. 10x10 cm ebatlarında olan seramik örnekleri için tekil ebru desenleri, 30x30 cm ebatlarında olanlar için desen takibi ve tekil desenlerin kullanımı (karma), 60x60 cm ebatlarında olanlar için yalnızca desen takibi göz önüne alınmıştır. Tasarımda uyum ve estetik öğeleri açısından bireyin mekân algısında 10x10 cm gibi küçük ebatlı seramiklerde desen takibinin önemi azalırken tekil desenlerin önemi artmaktadır. 60x60 cm gibi büyük ebatlı seramiklerde ise tekil desenlerin insan ölçeğinden uzaklaştığı bunun yerine desen takibi tekniğinin öne çıkarıldığı görülmektedir. 30x30 standart seramiklerde ise her iki tekniğin karma uygulaması yapılmasına karar verilmiştir.

BULGULAR

Sırasıyla 10x10 cm, 30x30 cm ve 60x60 cm ebatlarında oluşturulan ebru örnekleri görsel 1'de gösterilmektedir.

Görsel 1: Melike Ataseven, *Hatip-Çiçek Ebrusu, Hatip-Çiçek Ebrusu, Gelgit Ebru*, 2022, Ebru Tekniği, 35x50 cm, Afyonkarahisar

Görsel 1'deki ilk ebru çalışması, kâğıdın orta noktasında konumlanan tek bir desenin yer aldığı ve kâğıtta formun devamlılık hissine yer verilmeyen bir çalışma olması nedeniyle 10x10 cm ebatlarındaki seramik için tekil desenlerin kullanımı modeline uygun görülmüştür. Görsel 1'deki ikinci ebru çalışmasında kâğıdın orta noktasında konumlanan bir desen bulunmasına karşın akışkan formlarla devamlılık hissi sağlanarak 30x30 cm ebatlarında bir seramik için karma model olması tercih edilmiştir. Görsel 1'deki son çalışmada ise desen, kâğıdın tamamına yayılmış şekilde konumlandırılmıştır. Bu haliyle devamlılık hissi sağlanmış ve desen takibi seramik modeli için uygun görülmüştür.

Görsel 2: 10x10 cm seramik yüzeyi oluşturulması

Görsel 2’de dijital ortamda malzeme tasarımı yapabilmek amacıyla tekil desenin sırasıyla malzeme atama işlemi (küre modelde gösterim) yapılmış ve 10x10 cm seramik yüzeyine uygulaması yapılmıştır. Bu seramiğin uygulaması yapılırken dikkate herhangi bir kriter bulunmamaktadır. Yüzeye olduğu haliyle uygulama yapılmaktadır.

Görsel 3: 30x30 cm seramik yüzeyi oluşturulması

Görsel 3’te dijital ortamda malzeme tasarımı yapabilmek amacıyla tekil desenin sırasıyla malzeme atama işlemi (küre modelde gösterim) yapılmış ve 30x30 cm seramik yüzeyine uygulaması yapılmıştır. Bu seramiğin uygulaması yapılırken siyah renkle belirtilen akışkan form desenlerinin takibi dikkate alınacaktır.

Görsel 4: 60x60 cm seramik yüzeyi oluşturulması

Görsel 4’te dijital ortamda malzeme tasarımı yapabilmek amacıyla tekil desenin sırasıyla malzeme atama işlemi (küre modelde gösterim) yapılmış ve 30x30 cm seramik yüzeyine uygulaması yapılmıştır. Bu seramiğin uygulaması yapılırken akışkan form desenlerinin takibi dikkate alınacaktır.

Çalışmanın son bölümünde ebru örneklerinden seçilen desenler kullanılarak 3 boyutlu görselleştirme tekniğiyle dijital ortamda iç mekân tasarımları oluşturulmuştur. Burada amaç, ebru desenlerinden yola çıkılarak yapılan seramik yüzeylerinin iç mekandaki etkilerini örneklerle sunmaktır. Bu iç mekanlar mekânlar seramik malzemenin en çok kullanıldığı ıslak hacimler, mutfak ve yaşama mekânları olarak tercih edilmiştir. Bu mekanlarda seramik malzeme, zemin ve duvarda kullanılmaktadır.

Islak hacimlerde seramik malzeme kullanımının nedeni malzemenin yapısal açıdan suyu emme özelliği ve uzun ömürlü olmasıdır. Yaşama mekânında seramik malzeme uzun ömürlü olması ve estetik açılardan tercih edilmektedir.

Görsel 5: 10x10 cm ebatlarında seramiğin iç mekânda kullanım örneği

Görsel 5'te 10x10 cm ebatlarında seramiğin wc-banyo mekânında kullanım örneği verilmektedir. Bu boyuttaki seramiklerin zeminde kullanımı derz sayısı fazlalığı nedeniyle uzun ömürlü olmaması ve suya dayanımı açısından tercih edilmemektedir. Bu sebeple duvar yüzeylerinde kullanılmaktadır. Seramik yüzeyde tekil desenden dolayı bir ritim ve doku hissi olduğu gözlenmektedir. Uygulama aşamasında seramik olduğu haliyle yön gözetmeksizin döşenmektedir.

Görsel 6: 30x30 cm ebatlarında seramiğin iç mekânda kullanım örneği

Görsel 6'da 30x30 cm ebatlarında seramiğin yaşama mekânında kullanım örneği verilmektedir. Karma model olarak seçilen bu seramiğin uygulama aşamasında desen takibine dikkat edilmektedir. Seramiğin alt kısmındaki desenin devamlılığına göre 30x30 cm ebatlarındaki seramikler şaşırtmalı teknikte döşenmektedir.

Görsel 7: 60x60 cm ebatlarında seramiğin iç mekânda kullanım örneği 1

Görsel 8: 60x60 cm ebatlarında seramiğin iç mekânda kullanım örneği 2

Görsel 9: 60x60 cm ebatlarında seramiğin iç mekânda kullanım örneği 3

Görsel 7’de, Görsel 8’de ve Görsel 9’da seramikte desen takibinin önemli olduğu desen modelleri görülmektedir. 60x60 cm ebatlarındaki seramiklerin, duvar yüzeyinde kullanım örnekleri verilmiştir. Bu görsellerde aynı seramiğin döşenmesinde farklı biçimsel varyasyonlar yakalamak amaçlanmıştır. Seramik döşenirken aynalanmış veya çevrilerek desenlerin birbirini takip etmesi ve birlikte anlamlı bir bütün oluşturması sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu tasarım örneklerinin algılanmasının kolay olması ve bu sayede mekânda vurgu oluşturma potansiyeli içermesi amacıyla 60x60 cm ile büyük ebatlı olması ve duvar yüzeyinde kullanılması tercih edilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada seramik yüzey tasarımında desen oluşturma açısından bir yöntem önerisi olarak ebru sanatı ürünleri kullanılmıştır. Bu yöntem önerisi seramik malzemenin kullanım alanlarından biri olan iç mekân tasarımında örneklendirilmiştir. Çalışmada ebru sanatı ürünlerinin özgün niteliklerinden olan desenlerin tekil (sabit) olması ve akışkan (devamlı) olması göz önüne alınmıştır.

Tekil desen kullanımları için 10x10 cm ebatlarında, karma desen için 30x30 cm ebatlarında, desen takibi (akışkan) için ise 60x60 cm ebatlarında seramiklerden iç mekân örnekleri malzemenin döşeme önerileri verilerek oluşturulmuştur. Buna göre tekil desen kullanımı için seramiklerin belli bir kurala bağlı olmaksızın döşendiği görülmüştür. Bu haliyle tekdüze bir görüntü oluşturmalarının önüne geçilmesi amacıyla ebatları küçük tutularak mekânda doku etkisi yaratması istenmiştir. Sonuç olarak ebru sanatı ürünlerinin tekil desenlerinde oluşturularak seramiklerin ebatlarının 10x10 cm gibi küçük olması önerilmektedir. Karma desen kullanımlı seramikler için tekil deseni ve devamlılığı olan akışkan desenleri bir arada olan ebru sanatı ürünleri tercih edilmiştir. Desen devamlılığının algılanabilmesi amacıyla 30x30 cm ebatlarında standart seramik boyutu kullanılmıştır. Seramikler şaşırtılarak döşenmiş ve bu şekilde desen takibi yapılabilmektedir. Sonuç olarak mekânda tekdüzeliğin istenmediği durumlarda ebru sanatı ürünlerinden tekil ve akışkan formlu desenlerin kullanıldığı seramik yüzey tasarımlarının tercih edilmesi önerilmektedir. Desen takibi modelinin uygulandığı seramik yüzeylerinde 60x60 cm ebatlarında büyük standart kabul edilebilecek seramik boyutu tercih edilmiştir. Bunun nedeni desen takibinin algılanmasının kolaylaşmasının sağlanmak istenmesidir. Bu modelde çok farklı varyasyonlar elde edilmektedir. Seramiklerin dört adeti bir araya getirilerek düzenli desen form örnekleri ortaya çıkmaktadır. Uygulanacak mekân tasarımında tercihlere bağlı olarak düzensiz formda desenlerin de bir araya getirilebileceği düşünülmektedir. Bu potansiyeli ile desen takibi modelinin yaratıcı tasarım açısından en fazla tercih edilebileceği düşünülmektedir. Buna göre özgün tasarım potansiyeli olan ve yaratıcı tasarım süreçlerini destekleyen ebru sanatı ürününün desen takibi modeli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen sonuçlara göre ebru sanatı ürünlerinin iç mekânda seramik yüzeyi olarak kullanımının;

- Akışkan formların kullanıldığı desen üretiminde özgün form arayışlarına katkısı,
- Akışkan ve tekil desen çeşitlilik sayısını arttırarak tasarım alternatiflerini çoğaltması,
- Tekil desen tasarımında ebru sanatına özgü motif tekniğinin (kırımlı ve akışkan hatlar) seramik tasarımında yer alması,
- İç mimarlıkta malzeme uzmanlığına yeni yöntemler kazandırması,

Geleneksel sanatlardan olan ebru sanatının kullanım alanını genişletmesi açısından avantajları olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arcasoy, A. (2020). *Seramik Teknolojisi*. Literatür Yayınları.
- Barutçugil H. (2000). *Suyun Renklerle Dansı*. İski Yayınları.
- Erdoğan, Y.S. (2014). *Ebru Sanatının Farklı Materyaller Üzerine Uygulanması* [Yüksek Lisans Tezi Süleyman Demirel Üniversitesi].
- Kaya, S. (2012). Ebru Sanatının Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Düzce İstiklal Anaokulu Örneği. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5 (10).
- Mutluel, O. (2014). Sanat Felsefesinde Estetik Objeye Çözümlemesi Açısından Ebru Sanatı. *Journal of Turkish Studies*. 9 (11), 419-428.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: Hatip-Çiçek Ebrusu, Hatip-Çiçek Ebrusu, Gelgit Ebru

Görsel 2: 3 boyutlu dijital ortamda görselleştirme
Görsel 3: 3 boyutlu dijital ortamda görselleştirme
Görsel 4: 3 boyutlu dijital ortamda görselleştirme
Görsel 5-9: 3 boyutlu dijital ortamda görselleştirme